

Iskolai könyvtári stratégia 2006

Készítette:

Balogh Mihály

Bondor Erika

Dán Krisztina

Dömsödy Andrea

dr. Celler Zsuzsanna

dr. Csík Tibor

Hock Zsuzsanna

Melykóné Tózsér Judit

Rakonczás Szilvia

Szakmári Klára

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁR KÜLDETÉSNYILATKOZATA

„Az iskolának fel kell készítenie a jövő nemzedékét az információra és tudásra alapozott társadalmunkban való helytállásra, az információk önálló megszerzésére, értékelésére, szelektív használatára. A feladat sikeres ellátásához olyan jól működő iskolai könyvtárra van szükség, amely képes arra, hogy a tanulás, ismeretszerzés hatékony munkaformáihoz eszközt, módszert, megfelelő információs és dokumentális bázist, motiváló tanulási környezetet biztosítson. Az iskolai könyvtár az ismeretforrások rendszeres használatával képessé teszi a tanulókat a különböző típusú könyvtárak használatának elsajátítására, annak az alapelvnek a gyakorlati megvalósítására, hogy egy könyvtár igénybevételén keresztül az egyén eljuthat a könyvtári rendszer teljes körű használatáig. Ehhez azonban a kor és a szakma követelményeinek megfelelő szolgáltatásokra van szükség. Olyan színvonalú iskolai könyvtárakra, amelyek alkalmasak arra, hogy korszerű használói kultúrát közvetítsenek, és hitelesen képviseljék azt az alapelvet, mely szerint a korszerűen szolgáltató könyvtár az információs társadalom, az információközvetítés alapintézménye, a könyvtáros pedig az információközvetítés meghatározó szakembere. Az iskolai könyvtárban a szakmai tevékenység sajátos pedagógiai szerepkörrel társul, ezért a közoktatási intézményekben könyvtárostanári hivatásról beszélünk.

A könyvtárra alapozott önművelés, tudásszerzés igényének felkeltésével és a tevékenységhez szükséges képesség együttes fejlesztésével esélyeket tud teremteni az iskola az élethossziglan tartó tanulásra, biztosítja az egyén érvényesüléséhez, életvezetéséhez szükséges információk megszerzését. Ezzel elősegíti, hogy a tanulók a különböző társadalmi helyzetekbe beilleszkedni, azokat szükség szerint változtatni tudó és bennük hasznosan tevékenykedni tudó, felelős állampolgárokká váljanak.”

(Dán Krisztina: Útmutató az iskolai könyvtárak fejlesztéséhez.

Elérhető: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=konyvtar-dan-utmutato>)

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁR JÖVŐKÉPE

- a) Az iskolai könyvtár az információs társadalomba, a tudástársadalomba vezető út eszközbeli és módszertani alapfeltétele.
- b) Az iskolai könyvtár a tanulás-tanítás folyamatának információs központja. Segítségével az információs műveltség birtokába juttatható valamennyi felhasználója.
- c) Az iskolai könyvtár a forrásalapú, hatékony tanulási technikák elsajátításának műhelye és tantárgyközi gyakorló terepe, az élethosszig tartó tanulásra felkészítés érdekében.
- d) Az iskolai könyvtár új munkaformákat és új pedagógiai módszereket involváló tanulási környezet, mely az esélyteremtésben és a szocializációs folyamatokban egyaránt fontos szerepet tölt be.

„Az iskolai könyvtár a feladatok sikeres ellátásához, napjaink információra és tudásra alapozott társadalmában való eligazodáshoz szükséges alapvető információt és elképzeléseket, gondolatokat biztosít. Az iskolai könyvtár a tanulókat permanens tanulási készségekkel fegyverzi fel és fejleszti képzelőerejüket, lehetővé téve azt, hogy felelős állampolgárokként éljenek...

Az iskolai könyvtár a tanulást segítő szolgáltatásokat, könyveket és egyéb forrásokat biztosít, amelyek az iskolai közösség minden tagja számára lehetővé teszik, hogy kritikus gondolkodókká, valamint minden típusú és formájú információhordozó hatékony alkalmazóivá váljanak. Hozzáférnek a szélesebb könyvtári és információs hálózathoz, összhangban az UNESCO nyilvános könyvtárakról szóló nyilatkozatának az alapelveivel” (Részletek az IFLA és az UNESCO közös iskolai könyvtári nyilatkozatából. 1999. Celler Zsuzsa fordítása.

Elérhető: <http://www.ifla.org/VII/s11/pubs/manifesto-hu.pdf>

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁR SZEREPE A PEDAGÓGIA MODERNIZÁCIÓJÁBAN

Az iskolai könyvtár

- a) Az egész életen át tartó tanulás megalapozásához szükséges alapvető létesítmény, amely a közoktatási intézmények szerves részeként biztosítja az eredményes tanulási-tanítási folyamatok érdekében az információhoz jutás lehetőségét, feltételeit és pedagógiai-módszertani eszközrendszerét.
- b) Nemcsak szolgáltatható, kölcsönözhető gyűjtemény, hanem az oktatási intézmény információs forrásközpontja és tanulást segítő műhelye is, amelynek szolgáltatásai révén a használók (tanulók) hozzájuthatnak az alkalmazásképes tudáshoz, elsajátíthatják az információs műveltség alapjait.
- c) A tanulás, a kompetenciaalapú oktatás és a személyiségfejlesztés helyszíne.
- d) Az intézményen belül hozzáférhető közösségi tér, valamint a könyvtárostánár személyében egész nap elérhető tanulás-módszertani, információs segítség is – továbbá a tantervbe foglalt könyvtárhasználati órák és szakórák megvalósításának helyszíne.

Mindezen szerepek eredményes megvalósítása érdekében erősíteni kell minden lehetséges viszonyrendszerben az iskolai könyvtár szerepvállalását a pedagógia modernizációjában, és a kulturális szocializációban.

ÁTFOGÓ CÉLOK ÉS FELADATOK A JÖVŐKÉPBE MEGFOGALMAZOTTAK ELÉRÉSÉHEZ (FELELŐSSÉGI SZINTENKÉNT ÉS TERÜLETENKÉNT)

I. ORSZÁGOS KÖRŰ / SZINTŰ FELADATOK

ÁTFOGÓ CÉL

Az oktatás- és a könyvtárpolitika egyaránt tekintse a maga területe nélkülözhetetlen, szerves elemének, fejlesztendő területének az iskolai könyvtárakat, mint a nevelési-oktatási folyamat alapvető eszköztárát, helyszínét, a nevelési-oktatási intézmények információs központját, az információs műveltség és a korszerű, hatékony tanulási módszerek elsajátításának műhelyét és gyakorló terepét.

E cél elérése érdekében az alábbi feladatokat kell végrehajtani:

SZAKMAI JELLEGŰ FELADATOK

1. Irányítással összefüggő szakmai jellegű feladatok

1.1 Az iskolai könyvtáraknak biztosítani kell a pedagógiai, a könyvtári és informatikai értékeiknek és lehetőségeiknek megfelelő teret és funkciót a közoktatásban, a könyvtárügyben, és az informatikai fejlesztésekben

- a) a szakmai/ágazati irányításnak az iskolai könyvtárak ügyével érintkező valamennyi stratégiai dokumentumában
- b) minden egyéb, a stratégiák megvalósítását közvetve vagy közvetlenül szolgáló közoktatási és könyvtárszakmai dokumentumában
- c) a kulcskompetenciák fejlesztésének folyamatában.

1.2 Ki kell alakítani a pedagógiai tájékoztatás és a könyvtárpedagógia országos szakmai szolgáltató háttér intézményi tevékenységét, a közoktatási törvény 36. § (1) - (4) bekezdéseiben foglaltak alapján az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban – jelenlegi feladatainak megtartása mellett.

1.3 Ki kell alakítani az országos hatáskörű intézmények együttműködését az iskolai könyvtárakkal a hatékonyabb munka érdekében.

- a) Könyvtári Intézet
  - statisztika
  - kettős funkciójú könyvtárak létrehozásának modellálása (iskolai és lakóhelyi közkönyvtárak)
  - programfejlesztés, -alkalmazás szakmai segítése, stb.
- b) Országos Közoktatási Intézet
  - kompetenciaalapú oktatás
  - új módszerek bevezetése
  - pedagógiai differenciálás
  - tantárgyközi jellegből adódó feladatok
  - alkalmazásképes tudás megszerzésének módszertani háttere
  - személyiségfejlesztéssel összefüggő feladatok, stb.

Ezekben az esetekben szükséges az együttműködési megállapodások megkötése.

1.4 Támogatni kell az iskolai könyvtárak pedagógiai és információs szerepének megfelelő mintatantervek, oktatási programcsomagok kiadását, oktatási segédletek elkészítését.

2. Felügyelettel/ellenőrzéssel összefüggő szakmai jellegű feladatok

2.1 Meg kell teremteni a közoktatási szakmai ellenőrzés és a könyvtári szakfelügyelet tartalmi, szervezeti, tervezési és visszacsatolási harmonizációját az ágazati szakmai irányításban.

2.2 Ki kell dolgozni és meg kell teremteni az iskolai könyvtárak összehangolt felügyeleti/ellenőrzési gyakorlatának szakmai, finansziális, továbbképzési feltételrendszerét és működési mechanizmusát.

2.3 El kell készíteni a kétféle ellenőrzési rendszer tartalmi működéséhez egy középtávú, egymással összehangolt, majd ennek megfelelően ütemezhető vizsgálati tematikát.

2.4 Folyamatosan ellenőrizni kell az iskolai könyvtárak szerepvállalását a helyi tantervekben, az oktatási intézményekben kialakult pedagógiai gyakorlatban.

3. Képzéssel összefüggő szakmai jellegű feladatok

3.1 Ki kell dolgozni a könyvtárpedagógia tanárképes szak kritériumrendszerét, és meg kell szervezni a szak indítását az MA képzésben.

3.2 Ki kell dolgozni, és be kell vezetni az információs műveltség átadásának módszertanát a pedagógusképzésben.

3.3 Központilag kell megszervezni a könyvtárostanárok továbbképzését, különös tekintettel

- a) a pedagógiai modernizációra
- b) a kompetenciafejlesztésre
- c) a fejlesztő pedagógiára
- d) a korszerű IKT használatára és alkalmazására
- e) az IKT alkalmazás tanításának szakmódszertanára.

3.4 Központilag kell megszervezni az iskolai könyvtári szakfelügyelők és iskolai könyvtári szakértők továbbképzését.

3.5 Ki kell dolgozni, és be kell építeni a pedagógus továbbképzésben részt vevők képzési tematikájába az információs műveltség átadásának könyvtári háttérű módszereit.

FINANSZÍROZÁSI JELLEGŰ FELADATOK

1. Meg kell teremteni a feltételeit, hogy a közoktatási intézmények az éves költségvetésükben kötelezően különítsenek el garantált összeget (az intézmény éves költségvetésének meghatározott százalékát) az általuk deklarált szükségletként megfogalmazott könyvtári feladatok ellátására, a személyi és tárgyi feltételek biztosítására.

- a) A működőképesség egyéb feltételeinek a biztosítása mellett az IKT fejlesztések – mint kiemelt prioritások – hatékonyabban támogassák az iskolai könyvtárak informatikai fejlesztéseit. (Biztosítani kell az iskolai könyvtárakban az ODR-részvétel technikai-műszaki feltételeit.)
- b) A kulcskompetenciák fejlesztéséhez központi közoktatási célú támogatások szükségesek az iskolai könyvtárügyben és a könyvtárpedagógiában:
  - kutatás, fejlesztés

- kísérlet
  - módszertani segédanyagok
  - OPKM fejlesztése stb.
2. E stratégiai feladatok teljesítésének és folyamatos működésének anyagi feltételeit az iskola költségvetése mellett segítsen megteremteni a két szakmai terület pályázati rendszere, az iskolai könyvtárak fejlesztését támogató pályázatok kiírásával.

JOGI JELLEGŰ FELADATOK

1. Át kell tekinteni az iskolai könyvtárak helyzetét érintő valamennyi jogszabályt, és végre kell hajtani a szükséges korrekciókat az érvényes iskolai könyvtári stratégia szakmai (tárgyi és személyi), képzési és finanszírozási elemeinek megvalósítása érdekében.
2. Újra kell szervezni – Szakmaközi Bizottság néven – a közoktatási és a közgyűjteményi terület, valamint az iskolai könyvtárügy szakmai szervezetének képviselőiből azt a tanácsadó, véleményező szervezetet, ami előkészíti jelen stratégia ütemezését, majd folyamatosan figyelemmel kíséri annak végrehajtását, és rendszeres időközönként tájékoztatást nyújt a végrehajtás helyzetéről a tárca illetékes szakállamtitkárainak.

II. REGIONÁLIS KÖRŰ / SZINTŰ FELADAT

ÁTFOGÓ CÉL

Erősödjön és váljon szervezetté az iskolai könyvtárak munkáját segítő országos és regionális szakmai háttérszolgáltatások egymásra épülő, egymással összefüggő rendszere.

Ez a rendszer szervesen illeszkedjen mind a közoktatási, mind pedig a könyvtári szolgáltató rendszerekhez.

A közoktatási és a könyvtári területeken alakuljon ki együttműködés.

SZAKMAI JELLEGŰ FELADATOK

1. Irányítással összefüggő szakmai jellegű feladatok

1.1 Hatékonyabban kell kiaknázni a könyvtári rendszer nyújtotta lehetőségeket, s ennek érdekében a következő feladatokat kell megoldani:

- a) az iskolai könyvtári alrendszer rendszerszerű működésének megalapozása, elősegítése, támogatása
- b) az iskolai könyvtárak nyilvántartásának, címjegyzékének elkészítése, amely tartalmazza az iskolai könyvtár alapvető adatait is (statisztikai adatszolgáltatás racionalizálásával, annak felhasználásával)
- c) a rendszer működésének hatékonyságát növelő elektronikus szolgáltatások erősítése (honlap, központi levelező lista stb.)
- d) a könyvtári rendszer szolgáltatásainak, lehetőségeinek népszerűsítése az iskolákban
- e) kapcsolatfelvétel, együttműködés más könyvtártípusokkal (közös konferenciák, szakmai napok, rendezvények, akciók könyvtárosoknak és használóknak)

1.2 Erősíteni és támogatni kell a könyvtárak pedagógiai hasznosításával kapcsolatos szakmai jellegű feladatokat.

1.3 El kell érni, hogy a kistelepüléseken a kettős funkciójú könyvtár az iskolában legyen. Tudatosítani kell a szakképzettség és pedagógus végzettség fontosságát.

1.4 Lehetővé kell tenni, hogy kistérségi alapon is szerveződjön könyvtári ellátás.

2. Felügyelettel/ellenőrzéssel összefüggő szakmai jellegű feladatok

2.1 Támogatni kell ellátó, szolgáltató központok, pedagógiai intézetek kiépülését, meg kell erősíteni tevékenységüket, működésüket – különös tekintettel

- az ingyenes tankönyvi ellátásra
- a kötelező és ajánlott irodalom nagy példányszámú biztosítására
- egyéb taneszközökkel való ellátásra
- módszertani támogatásra
- adminisztratív segítségnyújtásra stb.

2.2 Erősíteni és támogatni kell a területi alapú (kistérségi) iskolai könyvtári munkaközösségeket.

3. Képzéssel összefüggő szakmai jellegű feladatok

3.1 Meg kell tervezni a könyvtárostanárok továbbképzését szervezett módon, különös tekintettel

- a kompetenciafejlesztésre
- a fejlesztő pedagógiára
- az új módszerekre.

A továbbképzéseknek ki kell térniük

- a korszerű IKT használatára és alkalmazására
- az alkalmazás tanításának szakmódszertanára.

A modern könyvtárak gyakorlatának megismerése és tapasztalatszerzés, egymástól való tanulás céljából.

FINANSZÍROZÁSI JELLEGŰ FELADATOK

1. Biztosítani kell az iskolai könyvtárak működtetéséhez nélkülözhetetlen (jogszabályok által előírt) pénzügyi feltételeket.

2. Átfogó fejlesztéseket kell elindítani a régió intézményeiben:

- a) infokommunikációs fejlesztések
- b) közös adatbázisok létrehozása
- c) kiemelt referenciahelyek támogatása stb. céljából.

3. Az iskolai könyvtári ellátás regionális fejlesztését célzó pályázatokat kell kiírni – pl. a közalapítványok révén –, amelyek a helyi fejlesztési szándékokat támogatják, és biztosítják az iskolai könyvtári munkaközösségek működését.

JOGI JELLEGŰ FELADATOK

1. Legyenek rendszeralkotó szerves elemei a regionális és önkormányzati minőségfejlesztési programoknak az iskolai könyvtárak.

III. HELYI SZINTŰ FELADATOK

ÁTFOGÓ CÉL

Az iskolai könyvtár legyen a nevelési oktatási intézmény szerves része, az információs műveltség elsajátításának, az olvasóvá nevelésnek műhelye és gyakorló terepe, a pedagógusok intézményen belüli sokoldalú háttérszolgáltatója. Biztosítson eszközöket és módszert a felkészüléshez, tanuláshoz, megújuláshoz, s ne elsősorban az iskolai tankönyvellátás, szabadidős tevékenység háttérintézményének tekintsék a közoktatás és a könyvtárügy irányítói és munkatársai.

Az iskolai könyvtárakban dolgozó könyvtárostanárok szakképzett könyvtárpedagógiai szakemberek legyenek.

SAKMAI JELLEGŰ FELADATOK

1. Irányítással összefüggő szakmai jellegű feladatok

1.1 Ki kell alakítani azt a szemléletet és gyakorlatot, amely szerint a NAT közös fejlesztési követelményei csak az iskolai könyvtárak támogatásával valósulhatnak meg.

1.2 Meg kell tervezni és meg kell szervezni a könyvtárhasználati órán tanultak elmélyítését és gyakoroltatását a különféle szaktárgyakban. Ennek érdekében szükségesek:

- a) egyéni fejlesztések
- b) a szakmódszertan változása, változtatása, szemléletváltás
- c) állományfejlesztések
- d) csoport és projekt munkák szélesebb körűvé válása
- e) tantervek, a könyvtárhasználati órák tudatos megtervezése, beépítése, megtartása, mérés-értékelése, ellenőrzése
- f) az e-tanulás segítése.

1.3 Biztosítani kell, hogy az iskolai könyvtár szerves része legyen az adott iskola információs és informatikai rendszerének.

2. Szakmai támogatással, felügyelettel/ellenőrzéssel összefüggő feladatok

2.1 Biztosítani kell a törvényben előírt számú könyvtárostanár alkalmazását. Lehetővé kell tenni a könyvtáros asszisztensek szélesebb körű alkalmazását az egész napi elérhetőség érdekében.

2.2 Meg kell teremteni minden feltételt ahhoz, hogy a helyi pedagógiai programokban megfogalmazott, és a könyvtárral kapcsolatba hozható követelmények megvalósulhassanak.

2.3 Meg kell alkotni a közoktatási intézménynek a helyi pedagógiai program megvalósításához szükséges könyvtárfejlesztési programját (személyi, tárgyi feltételek, szakmai teendők stb.). A megvalósításához fejlesztési ütemtervet kell kidolgozni.

2.4 Tudatosabban, hatékonyabban kell kihasználni a szervezeti strukturáltságot, aktívabban kell beépülni a könyvtári rendszerbe:

- a) állományok elektronikus feltárása
- b) interneten való elérés biztosítása
- c) bekapcsolódás az ODR rendszerbe
- d) bekapcsolódás NAVA-pontként a Nemzeti Audiovizuális Archívum szolgáltatásába

3. Képzéssel összefüggő szakmai jellegű feladatok

3.1 Biztosítani kell, hogy az iskolai könyvtárban dolgozó könyvtárostanárr szakképzett könyvtár-pedagógiai szakember legyen.

3.2 Biztosítani kell, hogy a könyvtárostanárok részt tudjanak venni azokon a továbbképzéseken, amelyeket a számukra szerveznek.

FINANSZÍROZÁSI JELLEGŰ FELADATOK

1. Különítsen el a közoktatási intézmény (iskola, kollégium) az éves költségvetésében garantált összeget (az intézmény éves költségvetésének meghatározott százalékát) az általa deklarált szükségletként megfogalmazott könyvtári feladatok ellátására, a személyi és tárgyi feltételek:

- állománygondozás
- IKT fejlesztés
- állomány karbantartás
- tanítási időn kívüli rendezvények stb.

biztosítására.

2. Alkalmassá és kellően felszereltté kell tenni az iskolai könyvtárat, hogy megfeleljen legalább fél tanulócsoporth (12-16 tanuló) könyvtári információs műhelymunkájának egyidejű végzésére.

JOGI JELLEGŰ FELADATOK

1. A tanulás-tanítás „sine qua non” feltételeként jelenjen meg a könyvtár, és annak pedagógiai célú használata, használatása a közoktatási intézményekben (iskolákban, kollégiumokban) mind a szervezeti (Alapító okirat, SZMSZ stb.), mind pedig a szakmai dokumentumokban (pedagógiai program, helyi tanterv, minőségbiztosítási program stb.).

2. Legyen az oktatási intézménynek és az iskolai könyvtárnak könyvtárhasználati pedagógiai programja, éves ütemterve.

3. Legyen az iskolai könyvtárnak, az oktatási intézmény SZMSZ-e mellékleteként, szervezeti és működési szabályzata.

4. Legyen melléklete az iskolai könyvtár szervezeti és működési szabályzatának a gyűjtőköri szabályzat, a munkaköri leírások, a könyvtár használati rendje, a könyvtár története.

5. Legyen a könyvtárnak éves munkaterve, s ehhez kapcsolódóan beszámolója.

6. Legyen az iskolai könyvtárnak folyamatos állományelemzésre építő fejlesztési terve.

2006. június 23.

Iskolai könyvtári stratégiát kidolgozó team